

יומא דנשמתא

הגה"ק רבי עזר הכהן מקלימנטוב זי"ע - בעל "אבן העזר" יומא דהילולא כ"ה אייר (ת"ע)

"התייר הגדול, אביר הרועים, גאון הגאונים, שר התורה, החריץ העצום, עוקר הרי הרים בפלפולו, מאורן ורבן של ישראל, החסיד הקדוש המפורסם בדורו, מורינו ורבינו ר' עזר בהר"ר מאיר כ"ה, שהיה אבד"ק קלימנטוב" - כך מתואר על שער ספרו 'אבן העזר' על הש"ס, שנדפס לראשונה בעיר זאלקווא, בשנת תקי"ג.

גאון וקדוש זה נודע בשערים המצוינים יותר על שם חיבורו זה, וכן חידושי ופסקיו בהלכה שנדפסו בתוך השלחן ערוך (מהד' אמשטרדם, תקי"ד), בהם חשף זרוע עוזו, עד שכל הצולל ומעמיק בהם, עומד משתומם מהדר גאונו, איך שמהדר בפלפוליה בכולא תלמודא, ובכח תנופה חורד ממסכת למסכת בשקלא וטריא נפלאה, וכפי אשר נתנו עליו עדיהם גאוני הדורות, כפי שיואב בהמשך. מעט מאוד ידוע לנו על תולדותיו וקורותיו של רבינו עזר, שהיה נכד לרבינו המהרש"ל זי"ע, כאי זה, שקיבל את תורתו מפי הגאון רבי מרדכי גינצבורג זצ"ל אב"ד בריסק, כפי שכותב בחידושי על הש"ס (ב"ק יג:) "והצעתיו תירוק זה לפני אדמו"ר הגאון מהור"ר מרדכי ז"ל אב"ד בק"ק בריסק, בהיותו בישיבתו שנת תמ"ה לפ"ק וקלסו".

הנחה כאן זה המקצא, ואפס מעט מרום גדולתו ושגב קדושתו, לכבוד יומא דהילולא בכ"ה אייר.

בקרב קדושים יתהלל:

לפי רשומי קורותיו חי כל ימיו בדחוקות גדולה, ושימש כרב ואב"ד בעיירה קלימנטוב, בפלך ראדום שבמדינת פולין, ולמרות שהציעו לו מידי פעם בפעם משרת הרבנות בקהילות גדולות, הוא את מקומו לא הניח, ושם כל מאויו בלימוד התורה הקדושה בהתמדה עצומה, ממש לא פסק פומיה מגירסא.

בקותרס "יכבד אב" (הי"ל: הוא גם במלצא אש, כ"ה אייר) מובא שהגה"ק בעל היאבני נר"ו מסאכטשוב זי"ע היה רגיל לספר, כי בעת שנסתלק אחד מרבני העיר הגדולה פראנקפורט-דמיין, התאספו רוזני העיר ונכבדי העדה להכריע מי הוא נאה ויאה למלאות את מקומו הרם, ולבסוף הסכימו כולם ליתן את עטרת הרבנות על ראש רבינו בעל 'אבן העזר' זי"ע, ויכתבו כתב רבנות, הכל מפורש באר היטב, ויבחרו בשנים מבגרי העיר ותלמידיו חכמים מובהקים שילכו ולמסור את כתב הרבנות לידי הגאון.

ויהי כשבאו האנשים סמוך לקלימנטוב, עיר קטנה ושוקטת על שמריה, אנשיה מעטים ועירוניה מרובים, ראו איש שיושב על הארץ, ובידו גמרא ולומד בלי הרף, ואצלו עומדת פרה רועה אוכלת. שאלוהו הנכבדים אם הרב נמצא בביתו, השיב להם: אכן הרב. מהירו המה למסור לו את כתב הרבנות מערים, והבטיחו לפרנסו בכבוד, אולם רבינו דחה אותם בשתי ידי, ונימוקו עמו: "אי משום פרנסה, הלא אני מתפרנס ע"פ בדוחק, מעט מהפרה שהיא רועה, ומעט מהעיר, ולמה לו הטרדות מרבנות פראנקפורט הגדולה". המה ניסו להפציר בו שיואלץ לעמוד על שכמו את תפקיד הרבנות, והוסיפו להתחנן אליו שהחובה מוטלת עליו לצאת מתוך ארבע אמות של העיר נדחת זו, שאין אדם מכיר ויודע את המקום, ולבוא לעיר הגדולה שבגולת אשכנז, שממנה תצא תורה והוראה לכל העולם. שמע הרב את טענותיהם ואמר: "ימה אעשה ונפשי שקה בתורה, יודע אני שבעיר הקטנה הזאת טרודתי ומעטותי ושעתי ביד, ואוכל לשבת על התורה ועל העבודה בלי מפריע". הם נשארו בהעירה למשך שבועות אחרים, ואלי עלה בידם להשפיע על הרב לקבל את טובו מידם, אך כל ההשתדלות וההפצרות היו לשוא, וכאשר באו כל הלכו...

אך אין גורל האדם בידו, וגם על גדולי הדור נאמר "רגליוהי דבר איניש אינון ערבין ביה, לאתר דמיתבעי תמן מובילין יתיה" (סוכה ג:). ואף שאלו רצה בעל 'אבן העזר' לעזוב את העיר לקלימנטוב להיחבא לעיו, יצא משם בעורב ימיו, ותגלגל לעיר זאלקווא, "עיר המלוכה יפה נוף משוש כל הארץ, אשר שם הטוב נודע בכנף הארץ" (לשון הגאון רבי משה זצ"ל בהגה"ק רבי חילל אב"ד זאלקווא זצ"ל, בהקדמה לספר אבן יצית הלל' על שו"ע אה"ע), שם כיהן כראש הישיבה, והחל להרביץ תורה בריבים ולהעמיד תלמידים הרבה, בהם חסידים ישראל שהיו אחר כך מעתיקי השמועה, והנחילו את תורתו לדורות הבאים.

וזאת אשר חעד העיד הגי"ר נפתלי הירץ מזאלקווא זצ"ל בן הגי"ר יוסף בינימין זאב וואלף זצ"ל בעל אור (קרות) בתורף הסכמות: "אף שאני כדאי נבזה וחודל אישים לספר בשבח המחבר הנ"ל אשר לו דומיה תהלה, אך אנכי הידוע ועד מגדול חריפותו של המחבר הנ"ל אשר אבותינו ספרו לו כי א"א מ"ו הגאון ז"ל גם דודי הגאון החסיד מו' נפתלי הירץ ז"ל היו תלמידים מובהקים של הגאון המחבר הנ"ל, ורוב הכמותם ממנו היה".

בישובו בזאלקווא על כורסאי דיקריה, היה רבינו הודה זיוה והדרה של העיר ואף חוצה לה, ויצא לו תפארת גדולתו כחכם גדול הרואה את הנוהל, וכפי שמתארו הגה"ק רבי יעקב יוקל הלוי אשר הורוויץ זצ"ל אב"ד גלוגא ואבי הגה"ק רבי יצחק מהאמבורג זי"ע: "אב בחכמה אב ביראה".

עובדא אחת מאלה, העלה הגי"ר ישכר דוב באב"ד זצ"ל אב"ד בוסקא, על שפרו 'אוצר י"ד החיים' (לפני תרצ"ד, אות תט) את אשר

הגה"ק בעל היפני יהושע זי"ע: "... הגאון המחבר ז"ל היה מפורסם בדורו בתורה ובחסידיות כאחד מגדולי עולם, וזכה להעמיד כמה תלמידים גדולי הדור שהיו תלמידים מובהקים שלו. וגם אנכי ידעתי וזימנתי סגיאיין מפלגתי עמו בכמה סוגיות בש"ס ובפוסקים, ומצאתי ראיתי שלבו כלב האריה ממש, סיני ועוקר הרים בפלפול וסברות נכונות".

הגאון רבי אריה ליב מאמשרטרם זצ"ל, הוסיף על הסכמת היפני הנש"ק בה"ל: "יפה אמר החכם הגאון המפורסם מהור"ר אב"ד דק"ק פרנקפורט שהראוי שיוחקו דברי הרב הגדול החריף מהור"ר עזר מנוחתו כבוד בעט ברזל, כי ידוע לי מגדול תפארת לימודו ופרישותו של המחבר זכרנו לברכה, וכל הוראה דבריו יראה האמת באשר הוא".

בהסכמה שניה שכתב אב"ד אמשטרדם (בשנת תקי"ג) מפליאו שוב: "... ונתתם פניה לדבר מובהק ולן בעומק ההלכה לאומנה של תורה לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא הליכות עולם... מכירו הייתי לשעבר ועכשיו ביותר שנתגלה נבואתו בזה הדבר חיבורו הטהור אשר חובר חבר שפתותיו יהיו דוברים בקבר, ונקרא שמו 'אבן העזר', והוא יקר תפארת כלל ונור על מיצוי עומק הדין, הוא חורר וצולל במים אדירים בדברי הפוסקים והאורנים...".

גם בתעודת הגאון רבי יצחק זעליג קרא זצ"ל אב"ד חנובר כתוב לאמר: "הרב הגאון המופלא המנוח מהור"ר עזר זצ"ל... היה מפורסם בדורו בתורה ובחסידיות ולמד תורה לשם שמים, והניח אחריו ברכה חיבור נאה ונחמד על כמה מסכתות בפלפול חריפא לפי עינים בדברים מתוקים חריפים ובקיאיים ועמוקים מים".

אולם, עם רב חילו בדרך הפלפול, בחר לו לפלס לימודו בנתיב האמת והישרות לבד, וכפי שמתאר נכדו הגי"ר אהרן זצ"ל בהקדמתו האמורה, שהיה דרכו לבטל המעוררים הנוקבים ויורדים עד התחום בפלפולים, ועורכים מערכה מול מערכה פוסקים קדמונים, רק טרח להכניס ראשו בין ההרים להכריע בראיות עצמות וחקיות כראי מוצקים, "וכן רבים פה ק"ק זאלקוי מקום תחינות... כאן נמצא וכאן היה, העמיד תלמידים ספונים ומסוימים כגלי הים, יתנו עדיהן ויגידון כי דרש דרש פה כמה ימים לברר וללבו בין שני הדעות ב"י ורמ"א באו"ח סימן כ"ה אם לברך שני ברכות בלא סח או ברכה אחת, הפליא עצה הגדיל תושיה הראה נפלאות".

בין גדולי האחרונים, שמצאנום ממדקדקים ל תג ותג מדבריו, ומעריצים ודנים בדבריו בירת הכבוד, ניתן למנות את מרן ורבנן גאוני הדורות: ה'נודע ביהודה', היחסם צבי, היחפלאה, רבי עקיבא איגר, היחסם סופר, היבורן טעם, הישואל ומשיב (ראה במהד"ק ח"א סי' קעז: "יכבד התעורר בזה הגאון החסיד וקדוש בעל אבן העזר זי"ע... ועוד רבים מאדירי התורה אשר הרבו להבטיח את הלכתא ולמנועה).

לא בכדי היתה דרך לימודו מסילה לרבים מגדולי ישראל עד זה דור האחרון. וכך התבטא פעם הגה"ק בעל היאבני נר"ו מסאכטשוב זי"ע על עצמו: "מעולם אני מיוגע את עצמי לבוא לחריפות של הגאון הברוך טעם, ולדרך הלימוד של הגאון בעל אבן העזר" (קוני "יכבד אב", בסוף שו"ע החדש, פיעטקוב תרפ"ג, אות טז). ואילו לתלמידו, הגאון האדיר מקינצק זצ"ל מסיק בספרו הנודע 'חלקת יואב' (אה"ע סי' לב ד"ה שוב): "וידוע דהלכה כאותו גאון רבינו עזר ז"ל בעל 'אבן העזר' בכל מקום".

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל, אמן

1. היה בן הגה"ק רבי בינימין וואלף גינצבורג זצ"ל אב"ד מיץ, חתן הגה"ק רבינו מרדכי יפה זצ"ל בעל הילבושים. שימש ברבנות בריסק דליטא משנת ת"ל עד לפטירתו בשנת תמ"ח. היה אחד מגדולי הדור, ורבים פנו אליו בבקשה להסכים על ספריהם. את רבנותו נהג ביד רמה, כשמצותו היתה פרושה על עשר קהלות סביבות עיר מושב. בספר 'צמח דוד' ח"א כתב עליו בה"ל: "ר' מרדכי גינצבורג רב ור"ם דק"ק בריסק דליטא, והוא עני ישראל בחריפותו ובקיאיותו והעמיד תלמידים הרבה, ונתבקש לישיבה של מעלה בשנת תמ"ח".
2. לאחר המלחמה הנוארה נחרש ביה"ח בזאלקווא ולא נותר זכר למצבות של גדולי עולם הטמונים שם, וזאת מקום מנוחת הגה"ק בעל 'אבן העזר' שור יו"ט. שנחשף בשנים האחרונות ונבנה עליו אוהל.
3. כלל הנוארה הנוארה לו את השם 'בינימין' מחמת חולי. כי שם זה אינו מופיע בשום מקום נוסף. גם לא על שער ספריו.
4. על אף שספרו ראה אור רק כעבור ארבעים שנה מפטירתו, נחקק על המצבה "בעל מחבר אבן העזר", מאחר שרבינו כבר קבע שם זה על כת"י, וכפי שמציין נכדו המו"ל בהקדמה, ע"ש.
5. נולד לאביו הרבני מהור"ר יהודה ליב ז"ל מגוש הגאון רבי משה חריף זצ"ל אב"ד אילונות, ולאמו הצדיקת מרת מרים ע"ה בת רבינו הי"אבן העזר. שימש ברבנות פינטשוב וברוב בשנים, ונודע שמו לתהלה בקרב הארץ. הגאון רבי נפתלי הירץ מזאלקווא זצ"ל מתארו בהסכמתו לספר 'אבן העזר' על הש"ס: "אהרן קדוש ה', קדוש יאמר לו... איש אשר רוח אלקים בו".

נעך ע"י ח"ה ישכר בעריש ווייס ברוקלין נ.י.